

POROZUMĚNÍ ŘEČI PODOBENSTVÍ ŽÁKY NA KONCI ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

COMPREHENSION THE METAPHORICAL TEXT BY STUDENTS AT THE END OF ELEMENTARY EDUCATION

Karel Starý¹

¹ Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Výzkum čtenářských dovedností v projektu CLoSE byl inspirován především mezinárodními výzkumy čtenářské gramotnosti PISA. V reprezentativním vzorku řešilo více než dva tisíce žáků 9. úlohy, které se vztahovaly k četbě výchozího textu podobenství o ztracené ovci z Lukášova evangelia. Cílem bylo zjistit, jak je na tom současná generace dětí na konci školní docházky s porozuměním významu, který text nese. Jednotlivé odpovědi žáků byly zpracovány pomocí software pro kvalitativní analýzu MAXQDA a uspořádány do kategorií podle hloubky porozumění a subjektivních interpretací.

Klíčová slova: čtenářské dovednosti, čtenářská gramotnost, porozumění textu, zakotvená teorie

Abstract

The research on reading skills in the CLoSE project was mainly inspired by the international research on reading literacy, PISA. In a representative sample, more than two thousand Year 9 students performed tasks related to reading the source text of the parable of the lost sheep from the Gospel of Luke. The goal was to find out how the current generation of children at the end of schooling is doing in understanding the meaning of the text. Individual students' responses were processed using the qualitative analysis software MAXQDA and categorised according to depth of understanding and subjective interpretations.

Keywords: reading skills, reading literacy, text comprehension, grounded theory

1 ÚVOD

V našem příspěvku představíme výsledky výzkumné studie zaměřené na dovednosti porozumění obraznému textu podobenství u žáků 9. ročníku ZŠ. V rámci didaktického testu byla otevřená úloha kódována kvalitativně, v této studii jsme sekundárně analyzovali odpovědi kvalitativním přístupem.

2 TEORIE

Teoretický rámec vychází z teorie porozumění textu (vanDijk & Kintch 1983). Vzhledem k zaměření na význam textu obrazného poznatky z literární teorie (Kostečka 1995) a z teorie obrazného jazyka metafor (Lakoff & Johnson 2001). Pro analýzu dat čerpáme z hermeneutiky (Pokorný 2005; Ricoeur 2004). Výzkumy čtenářské gramotnosti (Kirch a kol. 2002) a metodologie zakotvené teorie (Strauss & Corbin 1998; Charmaz 2006).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkum kohorty více než 6 tisíc žáků od 4. ročníku ZŠ do 1. ročníku střední školy. Vzorek byl sestaven z žáků, kteří absolvovali testování v rámci dvou mezinárodních výzkumů TIMMS a PIRLS. Jednalo se o vzorek reprezentativní. V tomto příspěvku prezentuji výsledky jedné z originálně vytvořených úloh použité při testování, když se kohorta sledovaných žáků přiblížila konci základního vzdělávání v 9. ročníku ZŠ. Získali jsme 2223 odpovědí jako výchozí materiál pro analýzu. Tyto odpovědi byly přepsány a analyzovány v software pro kvalitativní analýzu MAXQDA 20.

4 VÝSLEDKY

Hlavní kategorie výsledků vycházejí z hloubky porozumění smyslu textu. V případě podobenství je základem epický příběh, který popisuje nějakou známou skutečnost – zde situace pastýře, kterému se ztratí ovce. Smyslem vyprávění není příběh sám o sobě, nýbrž jeho propojení se situací, ve které je vyprávěn někým někomu jako reakce na určité chování, tedy Ježíšem farizeům jako reakce na obvinění, že místo aby se hříšníkům stranil/vyhýbal, tak s nimi sdílí pokrm. To odkazuje na obrazné přirovnání hříšníka ke ztracené ovci.

Hl. kategorie odpovědí budou prezentovány v příspěvku v podrobných kategoriích a subkategoriích odpovědí bez argumentů, odpovědí „zacyklených“ v příběhu, odpovědí registrujících obraznost vyjádření, ale bez schopnosti ji opsat a konečně nejhodnotnějších kategorií vyjadřujících poselství textu, jak mu dospívající rozuměli a jak si jej propojují s vlastními životními zkušenostmi.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Cílem starověkého textu není informace o rozhovoru Ježíše s farizeji, ale morální ponaučení čtenářů/posluchačů pro jejich reálné životy. To, co činí text živým i v současnosti je obecně platný význam poselství. Konfrontací žité zkušenosti čtenáře a porozumění obsahu textu vzniká individuální poselství. Odpovědi respondentů jsou svědectvím o tom, co upoutalo jejich pozornost a do jaké hloubky porozumění pronikli. Někteří reagovali na vstupní příběh o pas-týři a ztracené ovci, jiní zaznamenali paralelu mezi ovci a hříšníkem, poslední skupina formulovala vlastními slovy poselství textu.

PODĚKOVÁNÍ

Výzkum byl realizován v rámci širšího výzkumného projektu Czech Longitudinal Study in Education (CLoSE), jehož cílem bylo identifikovat jakou přídavnou hodnotu přináší škola v oblastech matematických, jazykových a čtenářských dovedností. Projekt probíhal v letech 2012–2018 s podporou Grantové agentury ČR Centra excellence.

6 LITERATURA

- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. SAGE.
- Kintch, Kintsch, E., & Kintsch, W. (1996). Learning from Text. In E. de Corte & F. Weinert (Eds.), *International Encyclopedia of Developmental and Instructional Psychology* (s. 519–524). Pergamon.
- Kirsch, I., de Jong, J., Lafontaine, D., McQueen, J., Mendelovits, J., & Monseur, C. (2002). *Reading for change. Performance and engagement across countries*. OECD.

- Kostečka, J. (1995). *Do světa literatury jinak*. SPN.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2001). *Metaforý, kterými žijeme*. Host.
- Oeming, M. (2001). Úvod do biblické hermeneutiky. Cesty k pochopení textu. Vyšehrad.
- Pokorný, P. (1993). *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Vyšehrad.
- Pokorný, P. (2005). *Hermeneutika jako teorie porozumění*. Vyšehrad.
- Pokorný, P. & Heckel, U. (2013). *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*. Vyšehrad.
- Ricoeur, P. (2004). *Úkol hermeneutiky: Eseje o hermeneutice*. Filosofia.
- Slavík, J., Chrz, V., Štech, S., et al. (2014). *Tvorba jako způsob poznávání*. Karolinum.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage Publications.
- Van Dijk, T. A. & Kintch, W. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. Academic Press.

SEKCE 7

Technologie ve výchově a vzdělávání